

FRANCISCO TOMÀS

Rector de la Universitat de València

Martí Domínguez

«SÓC OPTIMISTA, LA CIÈNCIA S'IMPOSARÀ»

L'any 1998, vàrem entrevistar el professor Francisco Tomàs en aquestes pàgines de MÈTODE, quan acabava de prendre possessió del càrrec de vicerector d'Investigació de la Universitat de València. Fou una entrevista suggerent i a vessar de projectes, i amb un titular ben explícit: «No es poden posar fronteres al coneixement científic» (MÈTODE, 19). Vuit anys després, amb motiu dels 50 números de MÈTODE, tornem a parlar amb ell, aquesta vegada com a rector de la nostra universitat. Volem repassar –tot i que molt sumàriament– les coses que han succeït durant aquests anys: els projectes que s'han fet realitat i els que encara cuegen, els somnis aconseguits i els reptes pendents.

Ens rep al seu despatx del rectorat. Li mostre la revista de MÈTODE on apareixia aquella entrevista, i somriu. El temps passa volant, en efecte.

Fa vuit anys d'aquesta entrevista. Quin és el seu balanç? La investigació ha millorat?

Sí! Ja ho crec. Ha millorat moltíssim, no sols la producció científica, sinó també la qualitat de la investigació. Evidentment, encara hi ha molt a fer, però el que és incontestable és que tenim millors instal·lacions i més recursos, i que el treball dels nostres investigadors està més reconegut. Les infraestructures són més competitives i el Parc Científic ja és una realitat, amb un conjunt d'instituts d'investigació molt notable. Per altra banda, és cert que per aconseguir aquests recursos i finançament els tràmits burocràtics són cada vegada més feixucs, i això pot crear un cert desànim i donar la sensació que no paga la pena fer l'esforç. Uns recursos que són necessaris i que, al capdavall, són per a treballar, i no per a lucre personal. I també és cert que hi ha núvols negres, com ara un excés d'atenció a això que es coneix com innovació... En la cadena natural de la recerca, el desenvolupament

i la innovació, allò de la R+D+i, correm el risc que es faça un èmfasi tan sols sobre l'última baula de la cadena, la innovació, i s'oblidi la investigació. Això farà que per a innovar haurem de copiar, perquè el coneixement vindrà de fora...

En la seua última col·laboració en MÈTODE alertava precisament del risc de l'abandonament de les carreres científiques. La ciència va bé?

No, no va bé. En aquests moments hi ha una regressió a escala mundial de l'interès dels joves per cursar carreres científiques. És un fet molt inquietant. Això significa que no estem fent bé les coses, que nosaltres, que som una societat amb una comunitat científica potent, no som capaços de transmetre el nostre interès a les noves generacions. Algun deure no estem fent bé... Potser manca difusió, comunicació... Alguna cosa no funciona en l'ensenyament de la ciència. Si continuem així, en el futur la nostra societat no tindrà investigadors per a dur a terme el progrés científic... No

tindrem un capital humà per a dur endavant un desenvolupament científic i tecnològic. Per això la importància de MÈTODE com a difusora de la nostra investigació.

Quina part de responsabilitat tenen els científics?

Aquest increment científic de què he parlat és conseqüència d'una intensa dedicació dels investigadors a produir coneixement. Però aquesta producció ha deixat molt al marge la necessitat de difondre'l en la societat: el fet de realitzar una investigació competitiva, publicant en revistes d'alta exigència, ha deixat paradoxalment una mica de costat la divulgació de la nostra tasca. S'ha produït un desfasament: hi ha molt pocs comunicadors de la ciència i també hi ha molt pocs científics que tinguen aquest interès per la difusió...

En aquella entrevista de 1998 parlàvem de la pel·lícula *Full Monty*, i de com els investigadors i becaris es trobaven en una situació semblant als protagonistes del film. Les coses no han variat gaire, i molts investigadors es troben en una situació desesperada...

Sí, això és un fet. Els investigadors sempre han patit una gran precarietat laboral, i això s'ha de solucionar definitivament. El que no pot ser és que la carrera de científic siga una cursa d'obstacles, més encara quan investigar no renta des d'un punt de vista econòmic i crematístic. Per tant la imatge social de l'investigador està prou devaluada i no incentiva els joves a triar aquestes carreres científiques. Quan es parla d'una carrera investigadora el que es demana és que els investigadors tinguin un horitzó, una fita, un objectiu clarament definit i que aquestes etapes tinguin un reconeixement formal de les institucions. El que no pot ser és aquest avançar a cegues, i sense rumb, en què es veuen la major part dels investigadors del nostre país. També un handicap important és que la integració de la ciència només es fa en les institucions públiques i que el món empresarial segueix d'esquena a la investigació. El món de l'empresa no vol entrar en la investigació, i això és una càrrega difícil de suportar.

Un bon exemple de les dificultats de la ciència són els investigadors Ramón y Cajal...

Sí, són investigadors molt brillants que els han dut al nostre país gràcies a una acció de govern, i l'Estat els ha deixat a la sort de les institucions que els han acollit. Això, és clar, ha generat una dificultat administrativa molt greu en aquestes institucions, perquè no tenen un mecanisme d'integració clar i definit. És una qüestió que s'ha de corregir, i no sols per als Ramón y Cajal, sinó també per a altres científics que en un futur pròxim vinguin d'altres centres de recerca. Cal evitar que queden desemparats i en precari, com s'esdevé ara.

Ara MÈTODE fa 50 números. En MÈTODE busquem aquesta transmissió del coneixement científic, però no és una tasca fàcil... La divulgació encara es veu com una activitat menor. I en un expedient no val gran cosa. Si no és que va en contra del mateix investigador...

Hem passat d'una època en què no hi havia avaluació de l'activitat científica a un període, a partir dels anys vuitanta, d'intensa valoració, que crec que malgrat tot

ha estat important per al desenvolupament de la nostra activitat investigadora. Però es va cometre l'error d'eliminar com a mèrits importants tot allò que no fóra la publicació en revistes d'impacte. Sempre caiem en aquest maniqueisme de la investigació contra tota la resta. De vegades, una activitat divulgadora no proporciona avenços científics, però contribueix a crear el teixit científic d'una societat. El futur està en un sistema d'avaluació i acreditació on les dues activitats siguen convenientment valorades: la investigació i la difusió d'aquesta activitat.

I això com es fa?

Sí, és complicat. Més encara quan cada vegada més es valora la part de la ciència que té una aplicació o que és moda (per exemple, la biologia molecular contra la biologia clàssica, com la zoologia i la botànica), i quan les revistes europees no poden competir amb les americanes. Revistes tan importants en la meua especialitat com el *Journal of the Chemical Society of London* deixen de tenir importància en el moment de valorar els sexennis. La qual cosa és una bestiesa, perquè tenen una llarga tradició científica. Com es pot solucionar això? Doncs canviant els criteris de la comissió avaluadora... Però reconec que no és fàcil. Cal fer entendre a la comunitat investigadora que tan necessària és la recerca com la difusió de la ciència. I que cal defensar les nostres pròpies publicacions.

Moltes revistes espanyoles han anat desapareixent o traduïnt-se a l'anglès...

Els *Anales de Química*, per exemple, que és una publicació excepcional... És una crisi molt preocupant, una ignorància o un rebuig a l'estudi de la ciència. És un problema polític: les institucions han d'animar a estudiar ciència, i ha de tenir el valor de comunicar, entusiasmar, seduir a l'estudi de la ciència. És necessari que els governs estimulen el conreu de la ciència, el cultiu del pensament. Perquè no m'agradaria haver de concloure que el que no volen els governs és que la societat pense! Avui dia no té valor la cultura de l'esforç. Això és un fet. Els sistemes d'ensenyament són proteccionistes cap a l'estudiant. El que, en canvi, té valor és la cultura de l'èxit efímer. Si mires els mitjans de comunicació, el missatge sempre és temporal, d'èxit provisional, no hi ha perspectiva de futur. És un

**«EL FET QUE LA
UNIVERSITAT SIGA UNA
INSTITUCIÓ CRÍTICA I POC
MANIPULABLE FA QUE EL
GOVERN LA TINGA EN
QUARANTENA»**

**«VIVIM EN UNA SOCIETAT QUE PRIORITZA
L'ENTRETENIMENT I L'ESPECTACLE,
I PER TANT L'ESFORÇ DE LA CIÈNCIA
ÉS MENYSTINGUT»**

canvi que s'ha produït en la societat. Com hem de convèncer un estudiant perquè dedique temps a estudiar quan al seu voltant hi ha altres reclams que van per una direcció ben distinta?

Però aquests professors que fan una bona docència, que «convencen els estudiants», tampoc reben cap tipus de contrapartida...

La docència és una tasca fonamental. El professor té l'obligació d'educar, de formar. Per tant, la docència és prioritària. Però la nostra docència s'ha de basar en allò que fem, que investiguem, i per això és tan necessari que el professor siga al mateix temps un bon investigador. La docència s'ha de tenir en compte: hem de posar en marxa un mecanisme d'avaluació que permeta recompensar una bona docència. De vegades l'exigència en matèria de docència és aclaparadora: tenim grups nombrosos, amb un excés d'hores. Per això, es produeix aquesta disjuntiva: o les classes o la recerca, que no hauria de ser. No s'hauria

**«CAL FER ENTENDRE A LA
COMUNITAT INVESTIGADORA QUE
TAN NECESSARIA ÉS LA RECERCA
COM LA DIFUSIÓ DE LA CIÈNCIA»**

de produir aquesta confrontació. La Universitat ha d'harmonitzar la recerca i la docència. Aquesta és l'única manera de fer una docència de qualitat.

Els nous plans de Bolonya ho facilitaran?

Per a poder seguir les directrius de Bolonya ens fan falta un bon grapat de professors nous. No es tracta de reconvertir el sistema. No es pot fer una docència personalitzada amb cent vint estudiants en classe! La ràtio ha de baixar per força. I això significa canvis, que jo no veig de cap manera. Això, a més, agreujat per la necessitat d'impartir diferents màsters per a completar la formació de l'estudiant, la qual cosa implica de nou més necessitats docents i, per tant, més professorat. I una jerarquització del professorat, no tots hem de fer el mateix, sinó que ens hem de repartir la tasca d'una manera més eficient. Sens dubte, la nostra integració en Bolonya no serà fàcil.

L'any 1998 era optimista. Deia: «Segur que quan la societat estiga ben informada canviarà la seua actitud

envers els científics i la universitat». Encara creu que és una qüestió d'informació? Perquè des del 1998 han passat moltes coses, els conflictes bèl·lics, l'atac a les Torres Bessones, la guerra de l'Iraq. Vivim en una societat més sàvia?

Uf! Sí que han passat coses...

És una pregunta difícil de contestar..

Crec que precisament en la complexitat està la resposta. Tenim una visió del món excessivament simplificada. El que ha passat amb els esdeveniments traumàtics dels darrers anys, des de Iugoslàvia fins a l'Iraq, és que pensàvem que teníem una societat –aquesta mítica societat de la informació– que en realitat no existia. El dia 11 de setembre vàrem copsar que aquesta societat del benestar s'aconsegueix amb el malestar de la majoria del món. Un malestar econòmic, emocional, de pobresa extrema, d'opressió... Tot això es va fer palès l'11 de setembre d'una manera colpidora i indiscutible. Va ser un despertar de la consciència. Ara tenim la visió que vivim en un món molt menys estable, molt més difícil, on resulta molt perillós viatjar. Però és que així és el món, aquest món existia abans de l'11 de setembre. El que és trist és que la reacció de les societats occidentals haja estat el desenvolupament de tàctiques de defensa, d'exclusió, de por...

No és una conseqüència del neoliberalisme feroç en què vivim? Un neoliberalisme que hem patit especialment els valencians, amb una actitud de destrucció forassenyada del territori, amb projectes faraònics, com Terra Mítica, Mundo Ilusión...

Terra Mítica i Mundo Ilusión, i tots aquests projectes faraònics, representen una mica les prioritats de la nostra societat en el moment d'invertir. En quines direccions hem de dedicar els nostres recursos econòmics... Com et deia abans, efectivament vivim en una societat que prioritza l'entreteniment i l'espectacle, i per tant l'esforç de la ciència és menystingut. Aquest

«AVUI DIA NO TÉ VALOR LA CULTURA DE L'ESFORÇ. ELS SISTEMES D'ENSENYAMENT SÓN PROTECCIONISTES CAP A L'ESTUDIANT. EL QUE EN CANVI TÉ VALOR ÉS LA CULTURA DE L'ÈXIT EFÍMER»

el que esperen escoltar aleshores es produeix una situació violenta. El fet que la Universitat siga una institució crítica i poc manipulable fa que el Govern la tinga en quarantena.

Una última pregunta, quins són els seus somnis?

[Riu]

Sí és que en té, de somnis...

Sí, sí, és clar que en tinc! Però pensa que des del 1998 fins ara han passat un bon grapat d'anys! El meu somni seria recuperar el temps per a mi i la meua família... I des d'un punt de vista científic, més llibertat per a la ciència i el coneixement. I sóc optimista, la ciència progressarà! Ja veuràs, s'acabarà imposant. ☺

Martí Domínguez. Professor titular de Periodisme de la Universitat de València. Director de MÈTODE.

model de societat no facilita gens el conreu de la ciència.

En aquest sentit, quines són les relacions de la Universitat de València amb el Govern valencià?

He de dir que la relació de la nostra Universitat amb la Generalitat Valenciana és correcta, però distant. Des del punt de vista de recursos, la contribució de la Generalitat no és menyspreable, però tampoc satisfactòria. Però no parlem tan sols de diners... El que hi ha, per part del Govern valencià, és una manca de suport, de reconeixement de la nostra tasca. Trobe a faltar més comunicació, més compromís, com hi ha en altres regions i comunitats del país.

I per què aquesta incomunicació?

La Universitat és un exemple d'insubmissió, i els governs autoritaris no ho poden tolerar. Sovint et demanen el teu parer des d'un punt de vista tècnic sobre actuacions del govern (el cas de l'aigua, posem per cas), i quan la resposta no s'adiu amb